

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ANNUAL MISCELLANEOUS
COLLECTION
2015/2016**

ГОДИНА 6

VOLUME VI

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCE**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
YEARBOOK
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCE**

За издавачот/ For publisher
Проф.д-р Соња Петровска

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Кирил Барбареев
проф. д-р Дејан Мираковски
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Нина Даскаловска
проф. д-р Махмут Челик
доц. д-р Ранко Младеноски
м-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

Главен и одговорен уредник /
проф. д-р Снежана Ставрева
Веселиновска

Технички уредник

доц. д-р Верица Јосимовска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
Снежана Кирова
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Blazo Boev, Ph. D.
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph. D.
Prof. Kiril Barbareev, PhD
Prof. Dejan Mirakovski, PhD
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Mahmut Celik, Ph.D.
Docent Ranko Mladenoski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M. A.

Editorial staff

Managing editor

Prof Snezana Stavreva
Veselinovska, Ph.D

Editor in chief

Docent Verica Josimovska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Snezana Kirova
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Stip
Faculty of philology
Krste Misirkov 10-A
PO box 201, 2000 Štip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

Снежана СТАВРЕВА-ВЕСЕЛИНОВСКА

Еколошкото образование и воспитание во функција на одржливиот развој
од агол на социјалната екологија 5

Снежана СТАВРЕВА-ВЕСЕЛИНОВСКА, Соња ПЕТРОВСКА

Поттикнување на мисловните активности и креативноста на учениците
во процесот на активното вклучување на учениците во
наставата по природни науки 17

Емилија ПЕТРОВА-ЃОРЃЕВА, Ирена КИТАНОВА

Фактори кои влијаат на појавата на асоцијално однесување кај младите 33

Снежана МИРАСЧИЕВА

Наставата како биполарен / интеракциски процес 41

Даниела КОЦЕВА

Културата, културните разлики и предрасуди 49

Снежана ЈОВАНОВА-МИТКОВСКА

Логичко-мисловни операции неопходни за формирање на
почетните математички поими 59

Стојко СТОЈКОВ

Македонското малцинство во Бугарија од признавање кон негирање 1948 – 1989 . 67

Верица ЈОСИМОВСКА

Конспиративно стационарно згрижување и лекување на територијата
на Македонија во периодот 1941-1944 87

Ленче НАСЕВ

Пристапи кон совладување на музичката писменост 99

Јованка ДЕНКОВА

Анималистичкиот роман „Дивиот пес“ од Видое Подгорец 105

Оливер ЦАЦКОВ

Зградата на Ректоратот во Штип, објект што ги поврзува минатото,
сегашноста и иднината 115

Маја ŽМУКИЌ

Bitnost odgojnih zadataka u nastavi likovne culture 119

Маја ŽМУКИЌ

Metodička organizacija i važnost uskladenosti nastavne jedinice,
likovne oblasti, likovne tehnike, likovnog problema i motiva..... 129

Лидија ГИГОВА

Менаџерските и лидерските функции на наставникот во основно училиште
како фактори за унапредување на развојот на педагошката пракса 139

Блаже КИТАНОВ, Ирена КИТАНОВА

Писмата на Антоан де Сент Егзипери до мајка му 151

ПРИСТАПИ КОН СОВЛАДУВАЊЕ НА МУЗИЧКАТА ПИСМЕНОСТ

Ленче Насев¹

Апстракт: Музичката писменост се стекнува организирано со помош на осмислен пристап кој овозможува да се развијат знаењата и вештините поврзани со интонацијата и ритмот. Генерално разликуваме релативна и апсолутна метода. Преку изложување на дел од постоечките пристапи кон музичката писменост во овој труд ќе се обидеме да дадеме поттик за создавање на нова метода.

Клучни зборови: *музичка писменост, методи на релативна интонација, методи на апсолутна интонација, прирачници.*

APPROACHES TO LEARNING MUSICAL LITERACY

Lence, Nasev²

Abstract: Music literacy is acquired organized with a meaningful approach to develop knowledge and skills related to intonation and rhythm. Generally we distinguish relative and absolute method. Through exposure to some of the existing approaches to music literacy in this paper we will try to give motive to the creation of a new method.

Key words: *musical literacy, methods of relative intonation, methods of absolute intonation, manuals.*

1. Вовед

Музичката писменост подразбира способност за пеење, свирење или слушање на нотен текст, како и запишување или замислување на нотен запис при слушање музика. Во најголема мера ваквата музичка писменост се однесува на професионалните музичари, додека кај децата во општообразовните училишта барањата се помали. Тие се насочени кон основите на музичката писменост, пред сè кон стекнување на вештина за елементарно пеење на нотен текст.

Педагозите постојано се обидуваат да пронајдат успешен начин за музичко описменување кој ќе биде брз и едноставен. Во европски рамки, интересот за музичко описменување историски датира уште од средниот век, од времето на реформаторот на музичката педагогија Гвидо Аретински (995-1050), кој го осмислил солмизациониот начин на забележување на нотите со помош на нотни црти и клучеви. Сепак, во тој период неговиот „пронајдок“ имал ограничена употребна вредност, само во рамките на црквата и тоа со единствена цел, пеење на црковни песни [6].

¹ Музичка академија, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

² Music academy, Goce Delcev University, Stip, Macedonia

Дури во 19 век музиката го добива вистинското место во основните училишта, кога таа целосно се ослободува од поврзаноста со црквата. Во овој период музиката станала составен дел од наставата и требала да се исполни како обврска од страна на наставникот. Во тој период постоеле два правци во однос на изучувањето на музиката во основните училишта и тоа: едниот се залагал за пеење по слух, додека другиот се залагал за музичко описменување [7]. И покрај тоа што во овој период биле започнати низа прашања поврзани со музичката настава во основното образование, сепак не е поставена нејзината теорија.

Во 20 век се појавуваат повеќе т.н. реформаторски правци во педагогијата кои извршиле влијание и во музичката настава. За периодот по завршувањето на Првата светска војна е значајна реформата на Лео Кестенберг. Оваа реформа ги опфаќа сите степени на образование, започнувајќи од предучилишното па сè до високото образование. Таа го опфаќа образованието на наставниците. Називот наставник по музичко е изедначен со наставниците од останатите предмети, а предметот *Пеење* се преименува во *Музика*.

Музичкото образование во Македонија до завршувањето на Втората светска војна е далеку од западноевропските достигнувања. Неговата задоцнетост се должи на неповолните историски, политички, економски и општествени услови. Во првата половина на 20 век музичката настава се развивала во согласност со развојот на целокупниот образовен систем, кој главно се реализирал под влијание на онаа земја под чија власт се наоѓала Македонија. Градењето на македонската музичка педагогија започнува од втората половина на 20 век.

Преку реконструкција на дел од постоечките пристапи кон музичката писменост во овој труд ќе се обидеме да дадеме краток приказ на најзначајните аспекти во почетното обликување на наставата по музичко образование во Европа и во Македонија, кој може да претставува основа за понатамошни продлабочени анализи и истражувања.

2. Од историјата на музичкото образование – методи и насоки

Под поимот метода овде нема да подразбираме наставна метода во дидактичка смисла, туку метода како начин, пристап според кој се одвива совладувањето на интонацијата. Ние овде нема да навлегуваме во проблематика поврзана со предностите и недостатоците на изложените методи.

Учењето на нотното пеење претставува мисловен процес во кој учениците треба да ги декодираат графичките знаци, нотите. Понатаму тие треба да се претворат во тонски висини, да се поврзат меѓусебно и да формираат музичка целина. Во развојот на музичката педагогија методите на интонација (поставувањето на тонските висини) биле различни. Авторите на методите преку воведување на нови слогови, нова техника на пеење на скалите и интервалите се обидуваат да пронајдат лесен и едноставен пат кон усвојување на музичката писменост. Методата на совладувањето на интонацијата најчесто се раликува

по тоа дали таа е релативна или апсолутна. Во релативната интонација спаѓаат методите: тоника сол-фа, тоника-до, бројчените методи (германската и француската), методата на унгарскиот музички педагог Золтан Кодал, функционалната метода на српскиот музички педагог Миодраг Васиљевиќ, функционалната метода на Ели Башиќ. Апсолутната интонација се заснова врз апсолутното солмизирање, користење на абecedата и методата на Карл Ајц (тонворт метода).

Меѓу релативната и апсолутната интонација постојат разлики во пристапот на работа на почетната интонација. Во релативната интонација најчесто почетна основа претставува или тоничниот тризвук или детската терца (*сол-ми*)[7]. За трите методи, тоника сол-фа, тоника-до и бројчената метода, заедничко е тоа што односите меѓу стапалата во сите поединечни дурски скали, односно молски скали се еднакви. Учениците треба на почетокот добро да го усвојат почетниот дурски и молски тоналитет. Понатамошното пеење во останатите тоналитети не претставува интонациски проблем, туку техничко решение. Карактеристично за Золтан Кодал е тоа што тој е поборник на националниот правец на образование, воведувајќи ги елементите на унгарското народно пеење во наставата по музичко. Тој ги отфрла тоналните основи на класичниот дур-молски систем и ја воведува пентатониката како основа за музичко описменување. Тој го застапува ставот дека музичката писменост треба да се изведува без инструмент. На бившите југословенски простори доминирале релативните методи на двајца автори Миодраг Васиљевиќи Ели Башиќ. Функционалната метода на Миодраг Васиљевиќ се заснова врз народните основи преку воведување на модели за поставување на тонските функции како крајна цел. Со пеење на моделите и нивно учење напамет се поставува тонската висина по пат на асоцијација на почетните слогови на моделот без инструмент, притоа без претходно да биде совладано скаличното движење. На тој начин се поставуваат релативни односи меѓу тоновите во рамките на еден тонален центар. За обработка на останатите тоналитети се применува релативното именување на тоновите. Со помош на моделите поставени на народни основи, како и поврзувањето на тоновите со асоцијација на моделите, учениците се оспособуваат за совладување на модални движења вон тоналитетот [1]. Ели Башиќ делувала во Хрватска и во Босна. Таа ја воведува функционалната метода врз основа на истоимените тоналитети дур, мол и модусите. Поточно, тоничната квинта е носител на интонацијата, а останатите тонови се носители на функционалноста на различни тонски видови[1].

Апсолутната метода подразбира дека во односот на тоновите во скалата или тоналитетот се воспоставува со нивно апсолутно именување. Работата поврзана со интонацијата се потпира врз совладување на дурската и молската скала, расчленетите тризвучи и врз совладување на интервалите, започнувајќи од секунда до октава. За успешна примена на оваа метода е неопходно теоретско предзнаење. Основна разлика од релативната интонација е тоа што

кај апсолутната при интонирањето не постојат асоцијации меѓу тоновите и нивните имиња. Исто така, разликата се согледува и во тоа што апсолутната метода интонацијата се совладува со помош на инструмент најчесто клавир.

Во Македонија музичката писменост и педагогија самостојно започнува да се развива по Втората светска војна, во најголема мера со учебниците на Стефан Гајдов. Тој создал учебници за речиси сите степени на образование: основно (од трето до осмо одделение), средно (гимназија), учителските школи и основните музички училишта. Дел од нив биле актуелни речиси триесет години. Во нив генерално доминираат три области: пеење, интонација и елементи на музичката теорија. Тонските висини се поставени врз основа на дур-молскиот систем и скалично-интервалската интонација. Акцентот на овие учебници е, пред сè, врз солфежот и теоријата.

Во шеесетите години од минатиот век започнува да се создава инструктивна литература – прирачници наменети за наставниците и учениците од I, II и III одделение [8]. Заедничко за сите автори [2, 3, 4, 5, 8] кои создале ваков вид на литература е тоа што кон воведувањето во елементарната мелодиска и ритмичка проблематика пристапуваат постепено, во неколку фази. Најпрво пред запознавање со нотите користат неколку воведни постапки преку кои учениците треба да се подготват за првите тонски и ритмички претстави меѓу кои: фономимија, модулатори и солмизациони слогови. Нотацијата на почеток започнува да се изучува преку поставување на тонските висини на *сол* и *ми* т.н. детска терца.

Ритамот е една од најбитните компоненти на музиката, која влијае врз препознатливоста на мелодискиот тек. Развивањето на чувството за ритам во прирачниците е претставено преку илустрации од секојдневниот живот, ритмичко изговарање на бројалки, пеење на песни проследено со движења на рацете или нозете, употреба на картици, свирење на детски ритмички музички инструменти. Нивната функција е учениците да се воведат во елементарното описменување на нотните траења и ритмичките видови.

Она што е карактеристично за музичката писменост во Македонија е тоа што таа никогаш не била поставена врз корените на народното пеење и народните тонски основи. Ова особено се однесува на областа на ритамот, дотолку повеќе што знаеме дека рамномерниот ритам не соодветствува со нашето вродено чувство за ритам. Од оваа перспектива денес кога имаме детален увид во методите можеби е време да се размислува да се создаде нов метод преку кој учениците музички ќе се описменат, ќе ги усвојат тонските висини и ритамот врз основа на македонското народно пеење, кое за нашата средина е најприродно и најлогично.

Денес во светски рамки постојат дилеми и расправи околу изборот на најмеродавната метода при усвојувањето на музичката писменост. Која метода од погоре изложените наставникот ќе ја избере, дали релативната или

апсолутната, зависи од неговата подготвеност за нејзино спроведување со една единствен цел а тое е да се постигнат најдобри резултати. Притоа е значајно да се потенцира дека наставникот мора да познава повеќе методи, критички да ги препознава нивните позитивности и негативности и врз оваа основа да пристапи самостојно во изборот на една метода која доследно ќе ја спроведе во наставата.

3. Заклучок

Во овој труд се осврнавме на различните методи кои се појавувале низ историјата. Преку нивното изложување согледавме дека во Македонија недостасува автентична метода која ќе вроди создавање на национален правец за успешно развивање на музичката писменост. Преку надградување на изложените методи во комбинација со традиционалната македонска музика сметаме дека постојат услови да се создаде нова автентична метода која ќе овозможи континуирано надградување на наставниот процес, а со тоа и раѓање на нов систем на музичко образование.

Користена литература

- [1] Vasiljević Z. (2000). *Metodika muzičke pismenosti*. Beograd: Akademija. Книга.
- [2] Коларовска-Гмирја, В., Витанова, А., Васиќ-Стефановска, М. (2007). *Прирачник по музичко образование: за наставниците кои изведуваат настава во I одделение во деветгодишното основно образование*. Скопје: БРО. Прирачник.
- [3] Коларовска-Гмирја, В., Витанова, А., Васиќ-Стефановска, М., & Ангеловска, В. (2007). *Прирачник по музичко образование: за наставниците кои изведуваат настава во II одделение во деветгодишното основно образование*. Скопје: БРО. Прирачник.
- [4] Коларовска-Гмирја, В., Витанова, А., Васиќ-Стефановска, М., & Ангеловска, В. (2007). *Прирачник по музичко образование: за наставниците кои изведуваат настава во III одделение во деветгодишното основно образование*. Скопје: БРО. Прирачник.
- [5] Радевски, Т., Радевска, Н. (1997). *Методски прирачник по музичко образование за учители*. Скопје: Ирнел. Прирачник.
- [6] Rojko, P. (2012). *Metodika nastave glazbe. Teorijsko-tematski aspekti. Osijek: Sveučilište Josipa Jura Strossmayera, Pedagoški fakultet*. Книга.
- [7] Rojko, P. (2012). *Psihološke osnove intonacije i ritma. Zagreb: Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu*, Книга.
- [8] Смокварски, Ѓ. Николовски, И. Хаџи Николов, А., Трпков, К. (1961). *Музичко воспитување за I, II и III одделение, прирачник за учители*. Скопје: Просветно дело. Учебник и прирачник.